

Massatoerisme Lessen uit Palermo

Migrant redt binnenstad

Veel Europese steden worstelen met massatoerisme. In Palermo houden migranten het centrum leefbaar. Dit kan volgens **Arthur Weststeijn** een voorbeeld zijn.

Sinds afgelopen weekend is Palermo, de hoofdstad van Sicilië, het toneel van een buitenlandse invasie. De smalle steegjes van het centrum, waar de was boven de straten hangt te drogen en kinderen spelen tussen de restanten van oude paleizen, worden nu opeens bevolkt door typische kunstenaars-typen van elders, in vol hipsteroot met linnen tasjes aan de schouder. Ze zijn hier voor Manifesta: de reizende kunstbiënnale van Nederlandse oorsprong die deze zomer in Palermo is neergestreken. Vervallen kerken en achterbuurten zijn voor de gelegenheid omgetoverd tot instant-expositieruimtes. De bewoners zien het met lichte verbazing en ook wel blijdschap aan: decennialang kwamen er bijna geen toeristen naar hun prachtige stad, het eigen gemeentebestuur liet het centrum verloederen. Nu krijgt Palermo eindelijk de aandacht die het verdient.

Veryupping en massatoerisme

De komst van die kunstzinnige types kent ook een keerzijde: op de markten van de stad waar de kooplui al duizend jaar hun waar aanprijzen in vet Palermitaans dialect, klinkt nu steeds vaker Duits, Frans en Engels; fotocamera's en mobiele klinken bij elk 'pittoresk' kraampje; tussen de groente, fruit en verse vis liggen de eerste goedkope souvenirs.

Als Manifesta straks weer voorbij is, zal dat niet veranderen, integendeel: kunstzinnige hipsters zijn doorgaans de voorhoede van veryupping en uiteindelijk grootschalig toerisme, dat langzamerhand de ziel van historische steden leegzuigt. Kijk maar naar het centrum van Amsterdam, of waar dan ook in Europa: eens vitale stadscentra zijn in de afgelopen decennia eerst afgeknepen door gentrificatie en vervol-

gens verstikt geraakt door een steeds groeiende stroom van toeristen.

Toch is Palermo nog niet ten dode opgeschreven. En dat komt omdat de stad een verrassend antwoord denkt te hebben gevonden op het probleem van massatoerisme: massa-immigratie. De geografische positie van Palermo, op het snijvlak tussen Europa en Afrika, heeft er toe geleid dat de stad de afgelopen jaren ook werd overspoeld met een ander soort nieuwkomers, geen hipsters uit het noorden, maar bootvluchtelingen uit het zuiden.

En opvallend genoeg kiest het gemeentebestuur er nadrukkelijk voor om die twee soorten van globale mobiliteit tegen elkaar af te zetten: juist door migranten op te vangen, wordt een buffer gecreëerd tegen pop-upstores en Nutelawinkels.

Andrea Cusumano, wethouder van Cultuur, legt uit hoe dat zit. "In Palermo strijken de meeste migranten neer in het centrum van de stad. Ze vinden werk op de markt, verkopen er spullen die ze zelf hebben gemaakt of die ze meebrachten uit hun moederland. Daarmee vernietigen ze niet de lokale cultuur, maar ze houden die juist in stand: zo'n beetje als enige stad in Europa heeft Palermo nog altijd een bloeiende marktcultuur in het historische centrum.

In andere steden is dat centrum stap voor stap overgenomen door yuppen en vervolgens door de toerisme-industrie. In Palermo zorgen migranten ervoor dat het centrum kan blijven leven, kan blijven ademen. Yuppen vinden het er te rommelig, toeristen denken dat het gevaarlijk is. Maar wij Palermitanen weten beter: onze cultuur blijft bewaard dankzij de migranten."

Dat idee lijkt misschien luchtflits, maar Cusumano weet waar hij het over heeft. Hij is zelf van huis uit kunstenaar en reisde jarenlang

→ De Ballarò-markt in Palermo, waar regionale producten worden verkocht.
FOTO NUR PHOTO/GETTY

door Europa, totdat Leoluca Orlando, de charismatische burgemeester van Palermo, hem enkele jaren geleden vroeg om wethouder te worden in zijn geboortestad. En Orlando en Cusumano delen een visie: het is onzin om te spreken over een migratiecrisis, want de huidi-

Migranten als tegenwicht tegen klagende yuppen en slepende toeristen

ge migratie van Afrika naar Europa is geen symptoom van een tijdelijke crisis die wel weer overwaait. Het gaat om een structureel fenomeen als logisch gevolg van de globalisering. En structurele veranderingen kun je niet omkeren. Wat je wel kunt doen, zegt Cusumano, is ze ten goede keren – juist om een balans te bereiken met andere structurele fenomenen zoals toerisme. Massa-immigratie als antwoord op massatoerisme.

Radicaal alternatief

Palermo staat natuurlijk niet alleen. Elke stad in Europa worstelt met de consequenties van migratie en toerisme – kijk opnieuw naar Amsterdam. Maar lang niet elke stad kent bestuurders met eenzelfde visie als Cusumano. In plaats van krampachtige kortetermijnoplossingen om toeristenstromen te verleggen van de ene straat naar de andere, biedt Palermo een

radicaal alternatief: zorg dat het historische centrum van de bewoners blijft door er armlastige migranten te huisvesten. Ze zullen er kleine winkeltjes openen, oude markten weer nieuw leven inblazen, zorgen voor reuring als natuurlijk tegenwicht tegen klagende yuppen en slepende toeristen.

Zou dat ook kunnen in Amsterdam? De Nieuwmarkt als Syrische souk, in de Negen Straatjes weer een bakker en een slager – maar dan uit Ethiopië? Het lot van Palermo in komende jaren moet uitwijzen of die visie haalbaar is, nu de eerste hipsters op de stadsmarkt zijn gesigneerd. Wie in Amsterdam moe wordt van het geweklaag over bierfietsen en buitenlanders kan in Palermo hoe dan ook terecht voor een alternatief. Want als migranten wegkwijnen in provinciale asielzoekerscentra en geen leven bieden aan het hart van de stad, dan hebben yuppen en toeristen vrij spel.

Arthur Weststeijn
Universitair docent Italiaanse geschiedenis aan de Universiteit Utrecht